

РЕПРЕСІЇ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ПРОТИ КОЛИШНІХ ФОЛЬКСДОЙЧЕ В ПЕРІОД ПІЗЬНОГО СТАЛІНІЗМУ

Ця стаття досліджує репресії радянської влади проти німців у період пізнього сталінізму. Центральним питанням в публікації є демографічні зміни на Півдні України в 1944-1953 роках. В останні роки, дослідники стали більш зацікавлені у вивченні даної проблеми. Спостерігається зростання інтересу в даній області. Багато недавні дослідження були зосереджені на проблемах, пов'язаних з реабілітацією жертв політичних репресій.

Один з найбільш важливих аспектів це процес насильницького переселення німецького населення на схід країни. За останнє десятиліття, дослідження вченими даного періоду показали, що тема залишається актуальною. Розвиток репресивного апарату призвело до конфронтації відносин між радянською владою і німецької общинної.

З'ясування відносин між радянською владою та етнічним німцями, завжди закінчувалися тим, що етнічні німці залишалися заручниками політичних ігор Радянського Союзу і нацистської Німеччини. Після закінчення війни їх положення тільки погіршилося.

Ці дані показують, що існує зв'язок між привілейованим становищем етнічних німців в період окупації й політичним переслідуванням в післявоєнні роки.

Ключові слова: пізній сталінізм; німці-репатріанти; спецпоселення; директива НКВС; Указ президії Верховної Ради СРСР.

Тема Другої світової війни протягом десятиріч розглядалася з політичних, ідеологічних, але не з історичних позицій. Чимало фактів або замовчувалися, або свідомо перекручувалися. Тенденційний підхід минулих років до оцінки позицій та поведінки людей, які волею долі опинились на окупованій території, пережили окупацію, зустріли «радянську армію-визволителя», трагічно відбився на долях сотень тисяч наших співвітчизників. Саме факт перебування на окупованій території позбавляв цих людей довіри з боку радянської влади. Одними з перших потрапили у списки неблагонадійних етнічні німці, тобто радянські громадяни, що мали німецьке походження, проживали в Україні і на початковому етапі окупації мали певні преференції з боку нової німецької влади [9].

В межах окремої статті спробуємо дати загальну характеристику репресій сталінської тоталітарної системи проти фолькс-

дойче. Для найповнішої реалізації поставлених завдань, на наш погляд, необхідно здійснити:

- історіографічний аналіз на предмет виявлення зарубіжних та вітчизняних (регіональних) досліджень репресивного апарату застосованого проти етнічних німців (фольксдойче), як історичного явища та аналітичного феномену;

- простежити особливості тоталітарного режиму, притаманні життєдіяльності Півдня України після Другої світової війни;

- окремо з'ясувати подальшу долю фольксдойче Півдня України у 1945–1953 рр., що є предметом дискусій істориків сучасності;

- використати для подальшої практичної розробки результатів дослідження, зокрема, наукового спостереження впливу політичних репресій на демографічний стан населення Півдня України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про те, що тема залишається

актуальною у ХХІ ст. Репресіям в епоху пізнього сталінізму присвячено декілька праць закордонних авторів, зокрема стаття А. Айсфельда, дисертація В. Земскова та ін. [1; 6]. Чимало авторів звертались до теми репресій в контексті висвітлення подій після Другої світової війни. Так статистичні дані, що наведені в праці В. Нікольським, та стосуються етнічних німців дають нам можливість оцінити масштаби репресій та демографічні зміни, які відбулися внаслідок останніх. Кількість заарештованих етнічних німців приводиться істориком у власній монографії [8, с. 365–371]. В наш час ведуться дослідження на регіональному рівні. Прикладом подібних досліджень є книга Д. Заковоротнього. В цій праці описано причини зникнення німецьких колоній Півдня України у 1944 р. та післявоєнний час [5].

Але, на наш погляд, зазначену проблему розробляли недостатньо, переважно розглядаючи лише декілька специфічних аспектів зі всього широкого кола питань. Тому комплексне вивчення історичних реалій на базі документальних джерел, використання різноманітних матеріалів, уведених у науковий обіг раніше, наддадуть можливість більш ширше й докладніше розглянути порушену проблему.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють з 1944 по 1953 рр. в період розвитку українського суспільства в контексті посилення радянського тоталітаризму.

Закінчення Другої світової війни не принесло очікуваних результатів у відносинах між радянською владою та етнічними німцями Півдня України. Впродовж 1944–1953 рр., німці депортовані до віддалених районів Сибіру та Казахстану. Отже, в повоєнні роки репресії серед німецького населення активно продовжувались. Карально-репресивні органи, такі, як НКВС, НКДБ-МДБ, служили слухняною зброєю в руках вождів СРСР.

Зі зловісною методичністю силові структури виконували функцію реалізатора політичних цілей диктаторського режиму за допомогою масового терору як проти німець-

кої громади в цілому, так і проти конкретних громадян. Умови повоєнного часу дозволяли радянському керівництву розширити діюче жорстоке кримінальне та кримінально-процесуальне законодавство, що не тільки не гарантувало людині справедливість і об'єктивність, а й розв'язало руки карально-репресивним органам, створили політично-правові засади для «війн проти свого народу» [8].

Після війни створили Надзвичайну Державну комісію з встановлення і розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників і їх спільників, і заподіяного їм збитку громадянам, колгоспам, громадським організаціям, підприємствам і установам, а також Одеську обласну комісію сприяння у роботі надзвичайної державної комісії. Вона організована в 1944 р. після звільнення Одеської області від румуно-німецьких окупантів на підставі Указу Президії Верховної Ради СРСР. Діяльність комісії направлялась і керувалась Надзвичайною Державною комісією. У 1945 р. в зв'язку з закінченням роботи Надзвичайної Державної комісії Одеська обласна комісія ліквідована [4, с. 26].

Тяжкою спадщиною часів тоталітарного режиму є масові репресії проти німців Півдня України, що чинилися сталінською системою. Німецька етнічна меншина, яка до початку Другої світової війни налічувала майже півмільйона осіб, після війни практично зникла з території нашого краю [3, с. 24].

Дослідник В. Нікольський виділяє два основних напрямки діяльності органів держбезпеки часів закінчення Другої світової війни та переходу на мирні рейки: 1) організацію пошуків, проведення слідства та покарання воєнних злочинців; 2) «традиційну» репресивну діяльність щодо явних та уявлених ворогів влади [8].

Під приводом очищення от ворожих елементів тимчасово окупованого Півдня України силові структури розгорнули активну роботу з викриття та знешкодження «колабораціоністів».

Один з напрямів політичних репресій в УРСР у повоєнний період – національний. Згідно статистичних даних, наведених В. Ні-

кольським, кількість заарештованих німців у період з 1944 по 1953 рр. складає 1157 осіб. Розподіл кількості заарештованих приводиться нижче у вигляді таблиці 1 [8, с. 365–371].

Також, В. Нікольський приводить дані з розподілу заарештованих німців по терито-

ріальних підрозділах КДБ у відсотках за відношенням до інших національностей у Миколаївській, Одеській та Херсонській областях. Дані наводяться у таблиці 2 [8, с. 572–579].

Таблиця 1

Розподіл заарештованих німців по роках (1944-1953 рр.)

Роки	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953
Кількість осіб	213	303	189	197	48	118	37	34	11	7

Таблиця 2

Розподіл заарештованих німців у відсотках до інших національностей (1945-1953 рр.)

Підрозділ НКДБ по обл.	1945	1946	1948	1949	1950	1951	1952	1953
Миколаївська	3,0 %	2,4 %	0,7 %	1,4 %	3,8 %	1,4 %	9,1 %	2,6 %
Одеська	18,8 %	2,3 %	1,5 %	1,6 %	0,4 %	2,9 %	1,9 %	1,1 %
Херсонська	1,1 %	2,1 %	–	–	–	2,8 %	–	–

Ще кілька років після перемоги над Німеччиною прокурорсько-судові органи керувалися в своїй діяльності забезпеченням охорони інтересів соціалістичної держави в режимі воєнного часу. Цим становищем пояснювався і порядок комплектації військово-судових органів, розгляду судових справ, опротестування вироків, здійснюваних воєнними трибуналами.

Крім затриманих органами держбезпеки 1854 дійсних агентів – парашутистів у жорна репресивного апарату потрапили десятки тисяч етнічних німців, провина яких здебільшого полягала в тому, що вони при наступі гітлерівців не встигли евакуюватися в тил Радянського Союзу. Органи НКВС постійно фабрикували справи проти тих, хто в роки війни знаходився на окупованій території, звинувачуючи їх у зрадницькій поведінці. Зокрема, О. Балька, сільського коваля з Миколаївщини, примусово переселила окупаційна влада до спеціальної колонії для етнічних німців у с. Добринка Миколаївської області, де він працював в обшинному господарстві ядовим робітником [3, с. 389].

Навесні 1944 р. стояли порожні будівлі у німецьких колоніях Миколаївської та Одеської областей. Уряд УРСР прийняв рішення про направлення українців та переселенців з Польщі в південні області України. Їх направляли в Березанський, Варварівський та Веселинівський райони, в поселення колишніх німецьких колоній. Так закінчилась історія німців колоністів на території Миколаївської області [5, 128 с.].

Влітку 1945 р. частина німців-репатріантів відпущена по домівках, але вже восени того ж року ця «помилка виправлена» [3, с. 391].

Згідно директиви НКВС від 11 листопада 1945 року, німців депортують у віддалені райони Сибіру та Казахстану, у табори ГУТАБу. За деякими даними тільки з колонії Катериненталь вислано біля 500 чоловік. Таким чином, німецькі колонії, розташовані на території Північного Причорномор'я, фактично припинили своє існування [7, с. 132].

У період з 1945 по 1946 рр. слідчими НКВС було притягнуто до відповідальності близько 40 осіб. Їх звинувачували у зраді Батьківщині, співпраці з окупантами, застосуванні

зброї проти співвітчизників та участі у вбивстві мирного населення. Зокрема, колишні бійці із загонів самооборони «зельбаштутц» І. Біхлер, Р. Гаррехт, І. Гасс, Я. Гертнер, П. Гекк, О. Іонус, Р. Зайферт, О. Кільвейн, Ф. Кох, Е. Центнер, А. Фреліх, І. Файденгаймер та Ф. Ебенней – засуджені військовим трибуналом до вищої міри покарання. Інші засуджені на позбавлення волі на різні строки та відправлені до виправних таборів [10, с. 66]

Архівні документи Миколаївської, Одеської та Херсонської областей засвідчують штучний характер обвинувачень, проти зазначеної категорії громадян.

26 листопада 1945 р. Президія Верховної Ради СРСР прийняла Указ «Про кримінальну відповідальність за втечу з місць обов'язкового і постійного поселення осіб, виселених у віддалені райони Радянського Союзу в період Вітчизняної війни». Цей Указ встановлював, що виселені під час війни на спецпоселення залишаються в цьому статусі назавжди; за втечу з місця обов'язкового поселення їм належить покарання – 20 років каторжних робіт [6, с. 12].

Відповідно до даних В. Земскова, чисельність німців з чорноморського узбережжя в спецпоселеннях станом на 15 липня 1949 р. становило 57246 осіб, (чоловіки – 549419, жінки – 787830 та діти – 755278) [6, с. 12].

Зокрема, В. Генріх, 1933 р. н., як особа німецької національності, за репатріацією з Польщі в 1946 р. переселений на спецпоселення в Молотовську область, Губахський район. За Указом ПВР СРСР залишений там назавжди. 12 січня 1956 р. В. Генріх знятий з обліку спецпоселення за Указом ПВР СРСР від 13 грудня 1955 р. без права повернення майна конфіскованого при виселенні. Опису майна або акту про його вилучення немає [12, с. 26–27].

Спрямована на спецпоселення в травні 1945 р. у селище Ебіта, Степового району, Актюбінської області Ф. Кох 1926 р. н., уродженка с. Роштадт Мостівського району Одеської області, як особа німецької націо-

нальності. Знята з обліку спецпоселення 24 лютого 1956 р. у відповідності з Указом Президії Верховної Ради СРСР від 13 грудня 1955 р. [12, с. 26–27].

Переведена на положення спецпоселенки і в 1948 р. залишена назавжди в місцях обов'язкового поселення без права повернення до місця колишнього проживання громадянка Л. Янцен, 1922 р. н. Підставою застосування повоєнних репресій проти німців за політичними мотивами є Постанова РНК СРСР і ЦК ВКП (б) від 12 вересня 1941 р., Постанова РНК СРСР № 35 від 8 січня 1945 р., Указ ПВС СРСР від 26 листопада 1948 р. [12, с. 26–27].

Громадянин М. Адамович, 1935 р. н., на підставі Постанови РНК СРСР від 12.09.1941 р., як особа німецької національності, прибув на спецпоселення в 1941 р. в Соколовський район Північно-Казахстанської області, узятий на спецоблік при досягненні 16-річного віку. Знятий з обліку в січні 1956 р. Довідка складена на підставі архівної картки. Анкетні дані вказані відповідно з архівними документами [12, с. 26–27].

К. Обелева, 1915 р. н., уродженка с. Росштадт (Роштат) Мостівського району Одеської області, репатрійована з Німеччини на підставі директиви НКВС СРСР № 181 від 11 жовтня 1945 р. як член сім'ї німецької національності, перебувала на обліку спецкомендатури Палкінського району Костромської області з жовтня (число в документі не вказано) 1945 р. по 28 січня 1956 р. Разом з К. Обелевою на спецпоселенні знаходилися: О. Обелева, 1942 р. н., донька, А. Гертнер, 1866 р. н., батько, О. Гертнер, 1868 р. н., мати [12, с. 26–27].

За донецькими архівними документами К. Фукс, 1901 р. н., уродженка м. Миколаєва, з 1941 р. проживала на тимчасово окупованій німецькими військами території в с. Ларіно Миколаївській області. У 1943 р. вивезена німецькими властями з сім'єю на сільгосп роботи до Німеччини. На підставі Директиви НКВС СРСР № 181 від 11 жовтня 1945 р. як особа німецької національності (член сім'ї), за репатріацією з Німеччини в грудні 1945 р.

переселена на спецпоселення в Комі АРСР, Устимський район. Знята з обліку спецпоселення 18 січня 1956 р. відповідно до Указу ПВР СРСР від 13.12.1955 р. Разом з нею на обліку перебували й інші члени сім'ї: син П. Фукс, 1935 р. н., донька І. Фукс, 1937 р. н.; донька О. Фукс, 1939 р. н. [12, с. 26–27].

Ці та інші приклади показують, що за наказами КДБ СРСР № 00511 і № 00750 від 1945 р. етнічних німців карали не за службу у німецьких збройних силах, а за прийняття німецького громадянства. Мірою покарання ставало відправлення на спецпоселення терміном на 5 років.

Вищезазначені накази лише слугували підставою для взяття на оперативний облік як цивільних осіб, так і тих, хто служив у збройних силах Німеччини. Строком оперативного обліку визначалося досягнення етнічним німцем, який побував за кордоном і прийняв німецьке громадянство, віку 70 років [1, с. 632].

Наказ КДБ при РМ СРСР № 0112 від 30 липня 1956 р. лише один з перших нормативних актів що став правовою основою для залишення переглянутої справи на оперативному обліку.

Таким чином нерівноправне становище етнічних німців, зберігалось, всупереч Указу Президії Верховної Ради СРСР про скасування спецпоселень від 13 грудня 1955 р.

Перемога в Другій Світовій війні не привела до припинення репресій і терору проти фольксдойче. Репресивна машина лише сповільнила оберти.

М. Кучель, 1903 р. н., с. Надинівка Кіровоградської обл., німкеня, із селян, освічена, проживала у радгоспі «Зелений Гай» Вознесенського району. Робітниця радгоспу. Заарештована 17.01.1945 р. Особливою нарадою при НКВС СРСР 15.02.1946 р. засуджена до 5-ти років ВТТ. Покарання відбула в Чернігівтабі НКВС СРСР. Реабілітована у 1990 р. [10, с. 50].

Г. Ландес, 1903 р. н., м. Миколаїв, німкеня, із робітників, освіта початкова, проживала у с. Веселиновому, Веселинівського району. Колгоспниця. Заарештована 3.08.1945 р. Особ-

ливою нарадою при НКВС СРСР 27.03.1946 р. засуджена до 5-ти років ВТТ. Покарання відбула в Чернігівтабі НКВС СРСР. Реабілітована у 1990 р. [10, с. 55].

До 5-ти років ВТТ та 3-х років позбавлення прав винесено Військовим трибуналом військ МВС Українського округу М. Ріттеру, 17.04.1897 р. н., мешканцю м. Херсон. М. Ріттера заарештували 28 березня 1946 р. та звинуватили у зраді Батьківщині. Але вже 5 вересня 1946 р. вирок відмінили, а справу припинили. М. Ріттер з-під варті був звільнений [11, с. 194].

Відповідно до Указу Президії Верховної Ради Союзу РСР від 26 листопада 1948 р. ці виселенці переведені на спецпоселення навічно, без права повернення їх до колишніх місць проживання; за самовільний виїзд (втечу) з місць обов'язкового поселення цих виселенців міра покарання визначена в 20 років каторжних робіт [13].

Е. Таланда-Пейффер, народилась у 1899 р. у місті Стрельно Ленінградської області, німкеня, закінчила жіночу гімназію. Проживала у місті Херсон по вул. Морський, 2. Заарештована 19 січня 1949 р. Звинувачення: зрада Вітчизни. 31.01.1949 р. у камері покінчила життя самогубством (повісилася). Справа припинена у зв'язку із смертю обвинуваченої [10, с. 209].

Аналіз архівних справ свідчить, у перші післявоєнні роки чимало етнічних німців були засуджені за співпрацю з окупаційною владою «колабораціонізм». У деяких випадках у звинуваченнях позначалась зрада Вітчизні.

Смерть Й. Сталіна 5 березня 1953 р. на тлі наростаючої кризи радянського тоталітаризму висвітлила нагальну необхідність модернізації правлячого режиму в СРСР. Прагнення реформувати тоталітарну систему, перетворити її на більш життєздатний суспільний організм, спроможний адекватно реагувати на виклики часу, спонукало нових керманців держави відмовитись від терористичних методів управління, масових політичних репресій [2, с. 301].

Перші несміливі кроки на шляху десталінізації радянського суспільства помічені наприкінці 1953 р., коли Президія Верховної Ради СРСР видала Указ «Про амністію». Але це був лише початок. В Україні Закон «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» прийнятий 17 квітня 1991 р. На його підставі також реабілітовано певну кількість німців України, які підпали під директиву НКВС СРСР № 181. Інші особи з аналогічною біографією з невідомої причини залишились не реабілітованими. Можливо, причина в тому, що їхні справи 1954 р. не було передано до МВС УРСР, а інформація про

реабілітацію, що мала місце у 90-ті рр., до УМВС областей України також не надійшла. Унікальною видається доля Ц. Гайзер, яку реабілітовано двічі – за законом України від 17 квітня 1991 р. та за законом Російської Федерації від 18 жовтня 1991 р. [1, с. 633]

Таким чином ми дійшли до висновку, що саме післявоєнні репресії привели до зникнення німецьких поселень на Півдні України (хоча початок цього процесу був закладений ще у 20-х рр. ХХ ст.). Саме післявоєнні репресії стали одним з вагомих факторів демографічних змін як на Півдні України та і у інших регіонах СРСР.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Айсфельд А. Етнічні німці України під час Другої світової війни і в повоєнні роки / А. Айсфельд, В. Мартиненко // Україна в Другій світовій війні: погляд з ХХІ ст.: Історичні нариси : у 2-х кн. – К. : Наукова думка, 2011. – Кн. 1. – С. 595–644.
2. Бажан О. Холодне українське літо 1953 року (проведення амністії 1953 року в Українській РСР перебіг, масштаби, наслідки) / О. Бажан // Україна ХХ ст. : культура, ідеологія, політика. – К., 2009. – Вип. 15. – Ч. 1. – С. 301–309.
3. Василенко С. Сталінська політика стосовно етнічних німців в повоєнний період / С. Василенко // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Збірник наукових праць. – Миколаїв, 2011. – 391 с.
4. Документи державного архіву Одеської області з історії Другої світової війни та її наслідків: огляд фондів / ДАОО; Уклад. : Білоусова Л. Г., Гейтан О. Г., Деречина В. П., Желясков С. А., Мартиненко О. В., Маковецька С. О., Малінова Г. А., Набока О. М., Філіпченкова Н. А. – Одеса, 2009. – 27 с.
5. Заковоротний Д. И. Немцы-колонисты в Северном Причерноморье (1803-1944 гг.) / Д. И. Заковоротний. – Николаев: Издательство Ирины Гудым, 2009. – 152 с.
6. Земсков В. Н. «Спецпоселенцы в СССР. 1930-1960». Диссертация на соискание ученой степени доктора исторических наук. – М., Наука, 2005. – 306 с.
7. Никитин В. И. Ожившая память поколений / В. И. Никитин. – Николаев : Издательство Ирины Гудым, 2010. – 132 с.
8. Нікольський В. М. Репресивна діяльність органів державної безпеки в СРСР України (кінець 1920-х – 1950-ті рр.): історико-статистичне дослідження / В. М. Нікольський. – Донецьк : ДНУ, 2003. – 623 с.
9. Петрова А. І. Історія. Збірник наукових праць. – К., 2009. – 500 с.
10. Реабілітовані історією. Миколаївська область: [у 27 т.]. – Київ – Миколаїв : Світогляд, 2006. – Кн. 2 – 707 с.
11. Реабілітовані історією. Херсонська область: [у 27 т.]. – Херсон : ВАТ «Вид-во Наддніпрянська правда», 2005. – 944 с.
12. Совет немцев Украины. Подборка документов и материалов / сост. А. Дыгнес. – Донецк, 2011. – 90 с.
13. Указ «Про кримінальну відповідальність за втечі з місць обов'язкового і постійного поселення осіб, виселених у віддалені райони Радянського Союзу в період Вітчизняної війни» від 26 листопада 1948 р. [Електронний ресурс.]. – Режим доступу: http://23021944.ru/load/dokumenty/ukaz_prezidiuma_verkhovnego_soveta_ssr_26_nojabrja_1948_g_ob_ugolovnoj_otvetstvennosti_za_pobegi_iz_mest_objazatel'nogo_poselenija/1-1-0-218

Н. А. Герус-Бахтина, колледж Николаевского национального университета имени В. А. Сухомлинского, г. Николаев, Украина

РЕПРЕССИИ СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ ПРОТИВ БЫВШИХ ФОЛЬКСДОЙЧЕ В ПЕРИОД ПОЗДНЕГО СТАЛИНИЗМА

Эта статья исследует репрессии советской власти против немцев в период позднего сталинизма. Центральным вопросом в публикации является демографические изменения на Юге Украины в 1944-1953 годах. В последние годы, исследователи стали более заинтересованы в изучении данной проблемы. Наблюдается рост интереса в данной области. Многие недавние исследования были сосредоточены на проблемах, связанных с реабилитацией жертв политических репрессий.

Один из наиболее важных аспектов это процесс насильственного переселения немецкого населения на восток страны. За последнее десятилетие, исследования учеными данного периода показали, что тема остается актуальной. Развитие репрессивного аппарата привело к конфронтации отношений между советской властью и немецкой общиной. Данная тема была изучена многими отечественными и зарубежными историками: А. Айсфельд, В. Земсков, В. Никольский, Д. Заковоротный и другие.

Выяснения отношений между советской властью и этническим немцами, всегда заканчивались тем, что этнические немцы оставались заложниками политических игр Советского Союза и Нацистской Германии. После окончания войны их положение только ухудшилось. Эти данные показывают, что существует связь между привилегированным положением этнических немцев в период оккупации и политическим преследованием в послевоенные года. В целом, этот анализ исследования показал, что именно послевоенные репрессии 1944-1953 годов послужили полному уничтожению немецких колоний на Юге Украины.

Ключевые слова: *поздний сталинизм; немцы-репатрианты; спецпоселение; директива НКВД; Указ Президиума Верховного Совета СССР.*

N. A. Gerus-Bakhkina, College of the Mykolaiv national university named after V. Suhomlinskiy, Mykolaiv, Ukraine

THE REPRESSIONS OF THE SOVIET AUTHORITIES AGAINST FORMER VOLKSDEUTCHE IN THE PERIOD OF LATE STALINISM

The article investigates Soviet government's repressions against the Germans in the late Stalinism period. The demographic changes in the south of Ukraine in 1944-1953 are the central issue of the article. Lately the scientists have become more interested in this issue and it is becoming more vital nowadays. Many recent researches have focused on the rehabilitation of victims of political purges.

One of the most important aspects is the process of the Germans' forcible transfer to the east of Ukraine. The recent investigations of the mentioned period have proved that the topic is still the question of the present. The development of the repression apparatus led to the confrontation between the Soviet government and the German community. Many scientists have investigated the research topic.

This showdown between the Soviet government and ethnic Germans always came to ethnic Germans remaining political games hostages of the Soviet Union and Nazi Germany. After the war, their situation only worsened. This data shows that there is a connection between the ethnic Germans' privileged position during the occupation and political persecution during the postwar years. In general, this analysis has shown that precisely postwar repressions were favorable to the complete destruction of the German colonies in south of Ukraine.

This article a focused on the fates of ordinary ex-ethnic Germans, which were given a raw treatment by the Soviet system. Results are coordinated with previous studies conducted by such historians as A. Eisfeld, V. Zemskov, B. Nikolskiy, D. Zakovorotniy and others.

Keywords: *late Stalinism; German repatriates; special settlement; the People's Commissariat of Internal Affairs' directive; Decree of the Supreme Soviet of the USSR.*

© Герус-Бахтіна Н. А., 2015

Дата надходження статті до редколегії 01.10.2015

Рецензенти: *д-р іст. наук, професор Сінкевич Є. Г.;*
д-р іст. наук, професор Котляр Ю. В.